

Valstybinė lietuvių kalbos komisija

2017 metų veiklos ataskaita

Vilnius, 2017

Turinys

Valstybinė lietuvių kalbos komisija	3
Kalbos komisijos 2017 m. veikla pagal nustatytas funkcijas	
1. Koordinuoja ir administruoja kalbos programas.....	4
2. Teikia Seimui, Respublikos Prezidentui, Vyriausybei, ministerijoms ir kitoms institucijoms siūlymus ir išvadas dėl kalbos politikos, Valstybinės kalbos įstatymo įgyvendinimo, teisės aktų kalbos ir (ar) terminijos	5
3. Nustato lietuvių kalbos tvarkybos kryptis, nagrinėja visuomenei svarbius kalbos kultūros, kalbos vartosenos ir norminimo klausimus ir priima dėl jų sprendimus, užtikrina kalbos normų sklaidą	6
Nutarimai ir protokoliniai nutarimai	6
Įvairių kalbos klausimų svarstymas pakomisių posėdžiuose	7
Kiti darbai.....	8
Ekspertinės išvados raštu įvairiais kalbos klausimais	8
Kalbos konsultacijų banko pildymas	9
Terminų banko informacinės ir organizacinės sistemos administravimas	9
Kalbos normų ir kitos kalbinės informacijos skelbimas Kalbos komisijos svetainėje	9
4. Vertina ir tvirtina norminamuosius kalbos veikalus, terminijos šaltinius, teisės aktų terminus, konsultuoja institucijas ir asmenis terminų tvarkybos klausimais	10
Teisės aktų terminų derinimas vieno langelio principu	10
Bendradarbiavimas su ES institucijomis terminijos klausimais	10
5. Rūpinasi lietuvių kalbos diegimu į informacines technologijas	11
6. Skelbia rekomendacijas dėl svetimžodžių atitikmenų, rūpinasi kalbos paveldu – tarmių ir etninių vietovardžių išsaugojimu, raštijos paminklų publikavimu ir kt.	11
7. Rūpinasi kalbos būkle švietimo įstaigose, visuomenės informavimo priemonėse, leidyboje, mokslo veikloje, viešajame gyvenime ir kitose srityse.....	12
Vadovėlių kalbos taisyklingumo vertinimas	12
Studijų ir mokslo kalbos dalykai	12
Kalbos konsultacijos internetu ir telefonu	13
Visuomenės kalbiniam švietimui skirtos priemonės	13
8. Bendradarbiauja su Kalbos inspekcija ir kalbos tvarkytojais, teikia konsultacijas kalbos vartosenos ir kalbos politikos klausimais	15
9. Įgyvendina kitas teisės aktų nustatytas funkcijas	15
Priedai:	
1 priedas. Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdymo ir sklaidos 2006–2015 m. programa (2.9)	17
2 priedas. Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programa (2.1)	21
3 priedas. Ekspertų posėdžiai	25
4 priedas. Recenzuoti leidiniai	28
5 priedas. Kalbos komisijos posėdžiai	30
6 priedas. Terminų banke 2017 m. paskelbti valstybės institucijų teisės aktų aprobuotų, teiktinų ir neteiktinų terminų straipsniai ir jų rinkiniai	35

Valstybinė lietuvių kalbos komisija

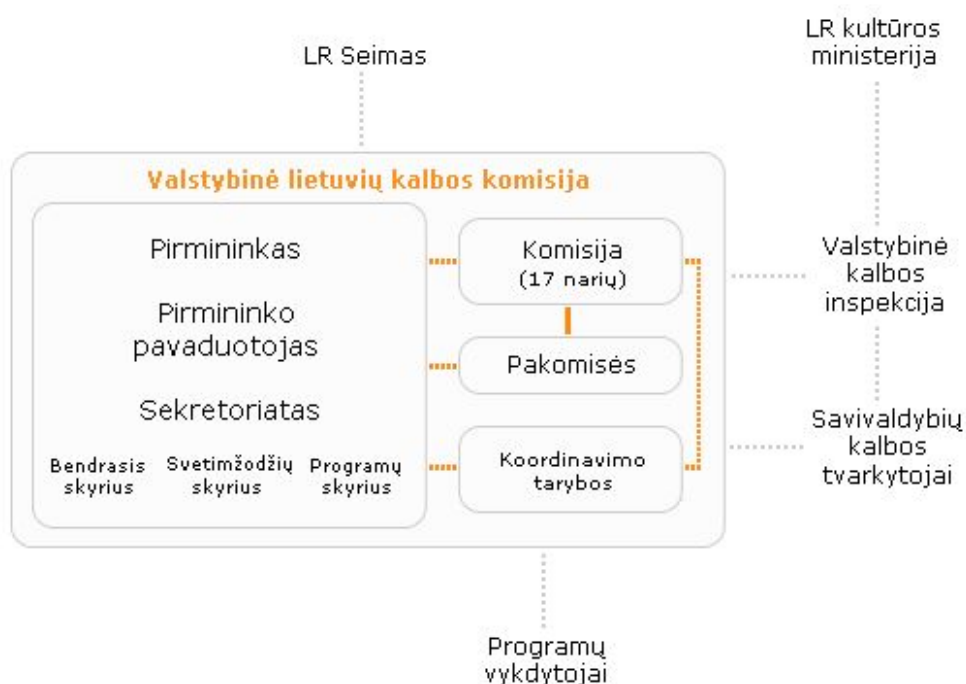
Valstybinė lietuvių kalbos komisija (toliau – Kalbos komisija) yra Lietuvos Respublikos Seimo įsteigta valstybės įstaiga. Jos veiklos pobūdis, uždaviniai, funkcijos ir sandara nustatyti 2001 m. lapkričio 20 d. Lietuvos Respublikos Valstybinės lietuvių kalbos komisijos įstatyme ir Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. gegužės 11 d. nutarimu Nr. IX-2232.

Kalbos komisiją sudaro 17 Seimo skiriamų narių – aukštųjų mokyklų dėstytojų, mokslo institutų, kultūros įstaigų darbuotojų. Iš jų etatiniai darbuotojai yra 2 – Kalbos komisijos pirmininkas ir pavaduotojas. Kalbos komisijos nutarimai ir kiti sprendimai kalbos klausimais priimami Kalbos komisijos posėdžiuose.

Iki 2017 m. lapkričio 20 d. dirbo 2012–2017 m. kadencijos Kalbos komisija (paskirta 2012 m. gegužės 24 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XI-2035, Komisijos pirmininkė Daiva Vaišnienė). 2017 m. lapkričio 21 d. nutarimu Nr. XIII-794 Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino 2017–2022 m. kadencijos Kalbos komisijos sudėtį (pasikeitė vienuolika narių iš septyniolikos). Kalbos komisijos pirmininku paskirtas Audrys Antanaitis.

Kalbos komisijos sekretoriatas rengia nutarimų ir rekomendacijų projektus, kitą komisijos ir pakomisių posėdžiuose svarstomą medžiagą, atlieka kalbos programų koordinavimo ir administravimo darbus, administruoja Lietuvos Respublikos terminų banko informacinę ir organizacinę sistemą, tvarko Kalbos konsultacijų banką, konsultuoja visuomenę įvairiais kalbos klausimais, rūpinasi kalbinės informacijos sklaida.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos sandara ir ryšiai su kitomis institucijomis

Kalbos komisijos 2017 m. veikla pagal nustatytas funkcijas

1. Koordinuoja ir administruoja kalbos programas

Kalbos komisija vykdo tris programas:

1. Valstybinės kalbos vartojimo, norminimo ir sklaidos programą (kodas 2.10),
2. Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programą (kodas 2.1),
3. programą „Teisinė ir administracinė valstybinės kalbos priežiūra“ (kodas 1.5).

Sprendimus dėl kalbos programų vykdymo eigos, tvarkos ir finansavimo priima Kalbos programų koordinavimo taryba, programų koordinavimo ir administravimo darbus atlieka Kalbos komisijos Programų skyrius.

Vykdamas Valstybinės kalbos vartojimo, norminimo ir sklaidos programą ypač daug dėmesio skirta valstybinės kalbos funkcionalumui viešajame gyvenime skatinti, efektyviam visuomenės kalbiniam švietimui ir ugdymui užtikrinti, kalbos mokslo ir taikomiesiems tyrimams bei jų rezultatų sklaidai (žr. 1 priedą). Svarbiausi darbai:

- Parengtas leidinio „Lietuvių kalbos rašyba ir skyryba“ projektas (vadovas prof. dr. A. Drukteinis) atiduotas svarstyti Gramatikos, rašybos ir skyrybos pakomisei.

- Baigtas lietuvių kalbos gramatinių formų dabartinės vartosenos, konkurencijos ir polinkių tyrimas (atliko LEU specialistai), rezultatai pristatyti moksliniuose straipsniuose, mokslo bendruomenei surengtame seminare ir žurnale „Gimtoji kalba“ (MELC), medžiaga pateikta svarstyti Gramatikos, rašybos ir skyrybos pakomisei.

- Parengtas „Aiškinamojo ryšių su visuomene terminų žodyno“ rankraštis, terminologiniu ir terminografiniu požiūriu suredaguoti „Mechanikos terminų žodyno“ ir „Anatomijos vardyno“ rankraščiai.

- Aukštosiose mokyklose surengta 12 bendrinės lietuvių kalbos įgūdžių tobulinimo seminarų dėstytojams ir doktorantams, mokslo žurnalų, vadovėlių ir kitų priemonių rengėjams, 2 seminarai mokslo žurnalų, vadovėlių ir kitų priemonių redaktoriams ir vertėjams.

- Paremtas specialybės kalbos dėstymas aukštosiose mokyklose, konsultacijos baigiamųjų bakalauro ir magistro darbų rengėjams, mokslo tiriamieji projektai, valstybinės kalbos kursai kitakalbiams Lietuvos gyventojams.

- Paremtas Visagino visuomeninės televizijos „Russkaja volna“ kiekvienos darbo dienos žinių santraukos lietuvių kalba rengimas ir žurnalo „Gimtoji kalba“ teminių puslapių „Lietuvių kalbos normos ir jų kaita“ rengimas ir publikavimas.

- Aukštųjų universitetinių mokyklų, apskričių, valstybinės reikšmės ir savivaldybių viešosioms bibliotekoms nupirkti 142 lituanistiniai leidiniai (dviejų pavadinimų).

Valstybinės kalbos vartojimo, norminimo ir sklaidos programą vykdė 24 institucijos (28 projektai) (žr. 1 priedą).

Iš Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programos lėšų paremti tyrimai, padėsiantys tiksliau įvertinti dabartinės kalbos ir jos atmainų padėtį, numatyti kalbos raidos procesus ir planuoti kalbos tvarkybą (žr. 2 priedą).

2017 m. baigta vykdyti keletas ypač aktualių dabartinės kalbos, bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų sąveikos ir kaitos tyrimų mokslinių projektų:

- Vilniaus Gedimino technikos universitete baigtas bendrinės kalbos normintojams, tyrėjams ir vartotojams skirtas projektas „Svetimžodžių funkcionavimo profesinėje kalboje tyrimas“.

- Visuomenei pristatyti Vilniaus universitete vykdyto projekto „Lietuvių kalba diasporoje: mokėjimas, vartojimas ir nykimas“ rezultatai (surengtas seminaras, paskelbta publikacijų, papildyta projekto interneto svetainės medžiaga, duoti interviu LRT radijui ir televizijai).

- Klaipėdos universitete baigtas vykdyti tarmių ir kalbų kontaktų tyrimo projektas (parengta mokslo studija „Paribio šnektų kalbinė situacija XXI a.: teritoriniai ir lingvistiniai pokyčiai“).

- Vilniaus universitete baigti XX a. 6–8 deš. tarmių garso įrašų skaitmeninimo ir jų publikavimo „Lietuvių kalbos duomenų bazėje“ darbai.

- 2017 m. remtas tarmių leidinių rengimas ir publikavimas, duomenų kaupimas ir archyvavimas, daug dėmesio skirta suaugusiųjų ir moksleivių kalbinių nuostatų tyrimams (*žr. 2 priedą*).

Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programą vykdė 5 institucijos (14 projektų) (*žr. 2 priedą*).

Iš programos „Teisinė ir administracinė valstybinės kalbos priežiūra“ finansuota Kalbos komisijos sekretoriato veikla. Koordinuodama ir administruodama programos Kalbos komisija atliko 84 viešųjų pirkimų procedūras, įvertino projektų vykdytojų pateiktas 129 ketvirčių, 30 metinių ir 22 baigiamąsias ataskaitas. Suorganizuotos 103 metinių ir baigiamųjų ataskaitų ekspertizės, 40 vertinti pateiktų leidinių rankraščių ekspertizių, gautos 45 recenzijos (*žr. 4 priedą*).

Kiti organizaciniai darbai: surengti 8 Kalbos programų koordinavimo tarybos posėdžiai (*žr. 1 priedą*), 78 ekspertų posėdžiai (*žr. 3 priedą*), tvarkyta 20 dokumentų registrai, parengti 232 raštai programų vykdytojams.

Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 (2010 m. rugpjūčio 25 d. nutarimo Nr. 1220 redakcija) patvirtinta Strateginio planavimo metodika, parengta Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2016 metų veiklos ataskaita. Joje aptarta metų veikla ir pasiekti rezultatai, pateikta išsami informacija apie vertinimo kriterijų įvykdymą. Iš šios ataskaitos matyti, kad dauguma efekto, rezultato ir produkto kriterijų įvykdyta 100 procentų.

Kalbos programų lėšos

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2017 m. kovo 29 d. nutarimu Nr. 232 kalbos programų darbams atlikti skyrė 789 tūkst. Eur, iš jų:

- Valstybinės kalbos vartojimo, norminimo ir sklaidos programai – 285 tūkst. Eur;

- Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programai – 154 tūkst. Eur;

- programai „Teisinė ir administracinė valstybinės kalbos priežiūra“ – 350 tūkst. Eur (darbo užmokestis – 233 tūkst. Eur, soc. draudimo įmokos – 72,2 tūkst. Eur, prekės ir paslaugos – 44,8 tūkst. Eur).

- Lietuvos Respublikos finansų ministro 2017 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. 1K-120 programai „Teisinė ir administracinė valstybinės kalbos priežiūra“ papildomai skirta 819 Eur (darbo užmokestis – 626 Eur, soc. draudimo įmokos – 193 Eur).

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2017 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 940 patikslino Kalbos komisijos asignavimų paskirstymą pagal programas, t. y. iš Valstybinės kalbos vartojimo, norminimo ir sklaidos programos perkėlė 5 tūkst. Eur į Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programą lituanistinių leidinių leidybai.

2017 m. skirtos lėšos panaudotos pagal paskirtį. 2.1 ir 2.10 programų priemonės vykdančios institucijos skirtus asignavimus panaudojo 100 procentų.

2. Teikia Seimui, Respublikos Prezidentui, Vyriausybei, ministerijoms ir kitoms institucijoms siūlymus ir išvadas dėl kalbos politikos, Valstybinės kalbos įstatymo įgyvendinimo, teisės aktų kalbos ir terminijos

Vykdamas Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2017 m. gegužės 12 d. sprendimą Nr. SV-S-250 „Dėl įstatymų projektų išvadų“, pateikta išvada dėl Lietuvos Respublikos vardu ir pavardžių rašymo asmens dokumentuose įstatymo projekto Nr. XIIIIP-471 ir Lietuvos Respublikos vardu ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymo projekto Nr. XIIIIP-535. Išvadoje laikomasi tokių pačių

nuostatų, kurios Seimui buvo pateiktos vertinant ankstesnius vardų ir pavardžių rašymą dokumentuose reglamentuojančių įstatymų projektus. Kalbos komisijos nuomone, Lietuvos Respublikos piliečių vardai ir pavardės asmens dokumentuose rašytini lietuviškais rašmenimis, tačiau, atsižvelgiant į dabartinės visuomenės poreikius, migraciją ir pan., galimos kai kurios išimtytys.

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai ir Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui pateikta išvada dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.40 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto NR. XIIIP-1159 ir Valstybinės kalbos įstatymo NR. I-779 16 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto NR. XIIIP-1160. Laikytasi nuomonės, kad keisti Civilinio kodekso 2.40 straipsnio ir Valstybinės kalbos įstatymo 16 straipsnio nuostatas dėl juridinių asmenų pavadinimų sudarymo (leisti sudaryti pavadinimus ir užsienio kalba) netikslinga, nes lietuvių kalboje pakanka išteklių juridinių asmenų pavadinimams sudaryti: galimi ne tik lietuviški, bet ir lietuvių kalboje vartojami tarptautiniai žodžiai, įvairūs dūriniai ir junginiai, dirbtiniai žodžiai, sudaryti su skirtingomis darybos priemonėmis. Juridiniai asmenys, veikiantys už Lietuvos ribų, naudojami galimybe sudaryti pavadinimus lotynų kalba.

Teikta pastabų dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. birželio 17 d. nutarimo Nr. 606 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos konstitucinio įstatymo projekto Nr. XIIP-558“ pakeitimo“ projekto. Nepritarta Vyriausybės siūlymui keisti Valstybinės kalbos įstatymo 9 straipsnio 1 dalies formuluotę *Valstybė pripažįsta lituanistikos mokslinių tyrimų prioritetą* – vietoj *prioriteto* įrašyti žodį *svarba* (žodis *svarba* neturi pirmenybiškumo reikšmės). 9 straipsnio antroje dalyje rekomenduota akcentuoti, kad valstybė remia *studijų kalbos tobulinimą*, ne *studijų programų kalbos tobulinimą* (būtina tobulinti ne programų, bet pačių studijų kalbą).

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos Farmacijos departamentui teikta pastabų dėl Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo Nr. X-709 15, 17 ir 33 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto. Siekiant užtikrinti vartotojų (pacientų) saugumą ir darbuotojų teisę gauti darbu reikalingą informaciją valstybine kalba, siūlyta papildyti rinkai tiekiamų vaistinių preparatų pakuočių ženklinimo reikalavimus – greta reikalavimo vadovautis Valstybinės kalbos įstatymu įrašyti ir Vartotojų teisių apsaugos įstatymą. (Į siūlymą atsižvelgta.)

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai pateikta pastabų dėl ministro įsakymu tvirtinamų Mokyklų pavadinimų sudarymo ir rašymo taisyklių naujos redakcijos projekto.

Vykdamas Lietuvos Respublikos Valstybinės lietuvių kalbos komisijos įstatymo 3 straipsnyje nurodytą funkciją rūpintis kalbos būkle švietimo įstaigose ir siekiant užtikrinti Valstybinės kalbos įstatymo 21 straipsnio nuostatas, į Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministeriją dar kartą kreiptasi dėl nepakankamo kalbos taisyklingumo reikalavimų pedagogams reglamentavimo Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo įgyvendinamuosiuose dokumentuose ir šių reikalavimų laikymosi priežiūros, dėl bendrojo ugdymo baigiamųjų darbų kalbos vertinimo aprašo atnaujinimo, dėl reikalavimų, užtikrinančių lietuvių kalbos ir literatūros egzamino vertintojų kvalifikacijos vertinimą ir nuolatinį jos tobulinimą, nustatymo.

3. Nustato lietuvių kalbos tvarkybos kryptis, nagrinėja visuomenei svarbius kalbos kultūros, kalbos vartosenos ir norminimo klausimus ir priima dėl jų sprendimus, užtikrina kalbos normų sklaidą

Nutarimai ir protokoliniai nutarimai

2017 metais įvyko 78 ekspertų pakomisių posėdžiai (žr. 3 priedą), 8 Kalbos komisijos posėdžiai (žr. 5 priedą).

Priimti 3 nutarimai:

Nr. N-1 (160) „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. rugpjūčio 28 d. nutarimo Nr. 63 „Dėl Lietuvos vietovardžių sąrašo“ papildymo“

Nr. N-2 (161) „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. rugpjūčio 28 d. nutarimo Nr. 63 „Dėl Lietuvos vietovardžių sąrašo“ pakeitimo“

Nr. N-3 (162) „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2004 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. N-1 (90) „Dėl Lietuvos Respublikos terminų banko metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“

Priimta 18 norminamųjų rekomendacinio pobūdžio protokolinių nutarimų:

Nr. PN-1 „Dėl rekomendacijos „Dėl nuodingųjų augalų lietuviškų pavadinimų (R–Ž)“

Nr. PN-2 „Dėl 2003 m. gegužės 29 d. rekomendacijos Nr. K-2 „Dėl kai kurių pirminių (paprastųjų) daiktavardžių kirčiavimo“ pakeitimo“

Nr. PN-3 „Dėl 2003 m. birželio 26 d. rekomendacijos Nr. k-3 „Dėl kai kurių dviskiemenių svetimos kilmės daiktavardžių kirčiavimo“ papildymo“

Nr. PN-4 „Dėl 2003 m. spalio 2 d. rekomendacijos Nr. k-4 „Dėl kai kurių daugiaskiemenių svetimos kilmės daiktavardžių kirčiavimo“ pakeitimo“

Nr. PN-5 „Dėl 2004 m. vasario 2 d. rekomendacijos Nr. 3 (K-6) „Dėl kai kurių galūninės darybos daiktavardžių kirčiavimo“ pakeitimo“

Nr. PN-6 „Dėl 2003 m. gruodžio 4 d. rekomendacijos Nr. 8 (k-5) „Dėl kai kurių priesaginių daiktavardžių kirčiavimo“ pakeitimo“

Nr. PN-7 „Dėl 2004 m. vasario 26 d. rekomendacijos Nr. 5 (K-7) „Dėl kai kurių priešdėlinių daiktavardžių kirčiavimo“ pakeitimo“

Nr. PN-8 „Dėl 2004 m. spalio 28 d. rekomendacijos Nr. 11 (K-10) „Dėl kai kurių pirminių (paprastųjų) ir galūninės darybos būdvardžių kirčiavimo“ pakeitimo“

Nr. PN-9 „Dėl rekomendacijos „Dėl kai kurių varliagyvių (*Amphibia*) klasės beuodegių varliagyvių (*Anura*) būrio *Strabomantidae* šeimos varliagyvių lietuviškų pavadinimų“

Nr. PN-10 „Dėl rekomendacijos „Dėl citrusinių augalų ir jų vaisių lietuviškų pavadinimų“

Nr. PN-11 „Dėl 2004 m. gruodžio 2 d. rekomendacijos Nr. 14 (R-2) „Dėl gatvių pavadinimų sudarymo ir rašymo“ pakeitimo“

Nr. PN-12 „Dėl 2003 m. spalio 2 d. rekomendacijos Nr. 5 (k-4) „Dėl kai kurių daugiaskiemenių svetimos kilmės daiktavardžių kirčiavimo“ pakeitimo“

Nr. PN-13 „Dėl 2003 m. gruodžio 4 d. rekomendacijos Nr. 8 (k-5) „Dėl kai kurių priesaginių daiktavardžių kirčiavimo“ pakeitimo ir papildymo“

Nr. PN-14 „Dėl 2004 m. balandžio 1 d. rekomendacijos Nr. 8 (k-8) „Dėl kai kurių sudurtinių daiktavardžių kirčiavimo“ pakeitimo“

Nr. PN-15 „Dėl 2004 m. spalio 28 d. rekomendacijos Nr. 12 (k-11) „Dėl kai kurių priesaginių būdvardžių kirčiavimo“ pakeitimo“

Nr. PN-16 „Dėl 2005 m. lapkričio 10 d. rekomendacijos Nr. R-12 (k-16) „Dėl kai kuriųrieveiksmių kirčiavimo“ pakeitimo“

Nr. PN-17 „Dėl kai kurių varliagyvių (*Amphibia*) klasės beuodegių varliagyvių (*Anura*) būrio *Hyperoliidae* šeimos varliagyvių lietuviškų pavadinimų“

Nr. PN-18 „Dėl 2010 m. spalio 28 d. protokolinio nutarimo Nr. PN-6 „Dėl Svetimžodžių atitikmenų sąrašo“ papildymo“

Įvairių kalbos klausimų svarstymas pakomisų posėdžiuose

Gramatikos, rašybos ir skyrybos pakomisė (4 posėdžiai) apsvarstė Lietuvių kalbos sintaksės normų ir rekomendacijų (teikiamų „Kalbos patarimų“ linksnių knygoje) santykio su dabartine vartoseną tyrimo rezultatus – prielinksnių, dalyvių, padalyvių, pusdalyvių, sakinio dalių ir sakinių jungimo skyrius. Pagal svarstymo rezultatus pakoreguoti Konsultacijų banko įrašai, svetainės Naujienų skyriuje parengta išsami informacija apie papildytas, patikslintas ir pakoreguotas sintaksės normas, padarytos sąsajos su konkrečiais Konsultacijų banko įrašais.

Žodyno pakomisėje (7 posėdžiai) apsvarstytos rengiamo „Bendrinės lietuvių kalbos žodyno“ raidžių *e*, *r*, *ž* straipsnių recenzijos ir patys straipsniai, aptarti kai kurių žodžių vertinimo, apibrėžčių formuluočių, žodžių reikšmių, darybos ir kiti klausimai.

Aptartas afrikatų *č*, *dž* tarimo ir rašymo skoliniuose klausimas. Pritarta polinkiui naujesnius skolintus žodžius (kaip *čiapatīs*, *kačiasa*) tarti ir rašyti su minkštosiomis afrikatomis; senesnių, šaltiniuose teikiamų žodžių (kaip *ča ča ča*, *čadra*, *čakra*, *džaiivas*, *džokeris*, *kečupas*) galimi dvejopi

variantai (su kietąja ir su minkštąja afrikata), tradiciniuose nusistovėjusiuose terminuose, kaip *džaulis*, tariama ir rašoma kietoji afrikata.

Apsvarstytas Svetimžodžių atitikmenų sąrašo papildymas.

Jungtiniuose Gramatikos ir Žodyno pakomisių posėdžiuose (2) aptarti pradėtos rengti „Kalbos patarimų“ dalies „Žodžių sandara“ sudarymo principai, kai kurių žodžių su priešdėliais ir su baigmenimis straipsniai.

Jungtiniuose Gramatikos ir Vardyno pakomisių posėdžiuose (3) aptartos tikrinių vardų perrašos iš vokiečių ir anglų kalbų į lietuvių kalbą taisyklės (parengė R. Trakymienė, recenzavo L. Pažūsis, D. Šileikaitė-Kaishauri).

Vardyno pakomisė (6 posėdžiai) svarstė aktualius Lietuvos vietovardžių, piliečių vardų normiškumo ir pavardžių keitimo klausimus. Apsvarstė ir Kalbos komisijai pateikė Dažninių rekomenduojamų svetimų kilmės vardų sąrašą (parengė prof. dr. Daiva Sinkevičiūtė).

Tarties ir kirčiavimo pakomisė (5 posėdžiai), atsižvelgdama į kirčiavimo polinkių tyrimo duomenis, tęsė kirčiavimo rekomendacijų peržvalgą (apsvarstyti siūlymai dėl kai kurių priesaginių, priešdėlinių ir sudurtinių daiktavardžių, pirminių ir priesaginių būdvardžių, prieviksnių kirčiavimo normų tikslinimo), Kalbos komisijai pateikė 12 protokolinių nutarimų projektų.

Laikinoji „Vertimo vadovo“ pakomisė konsultavo ES institucijų vertėjus ir kalbininkus dėl frazių atitikmenų, linksnių, vietovardžių, susipažino su ES Tarybos Lietuvių kalbos vertimo raštu skyriaus parengta medžiaga „Lietuviškų ir skolintinių santrumpų vartojimo praktika ir rekomendacijos verčiant ES dokumentus į lietuvių kalbą“ ir iš principo jai pritarė.

Kalbos komisijos sudaryta darbo grupė (1 posėdis) aptarė žydų kultūrinių ir religinių realių pavadinimų ruošinį (parengė dr. Lara Lempertienė).

Apie Terminologijos pakomisės darbą žr. 4 skyriuje, Kalbos technologijų pakomisės – 5 skyriuje, Vadovėlių vertinimo pakomisės – 7 skyriuje.

Kiti darbai

Birželio 5 d. Komisijos pirmininkė Daiva Vaišnienė dalyvavo konferencijoje „Vietovardžių (išnykusių kaimų vardų) išsaugojimo, įpaminklinimo sprendimai, pasitinkant Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį“, kurią surengė Lietuvos Respublikos Seimo Kultūros komitetas ir Etninės kultūros globos taryba. D. Vaišnienė pabrėžė būtinumą atnaujinti vietovardžių standartizavimo nuostatas ir įteisinimo, keitimo procedūras teisės aktuose.

Ekspertinės išvados įvairiais kalbos klausimais

Per metus parengta ir raštu pateikta apie 260 ekspertinių išvadų dėl asmenvardžių, vietovardžių, įstaigų pavadinimų, žodžių, junginių taisyklingumo, žodžių ir sakinių prasmės aiškinimo, terminų vartojimo ir kt.

Įvertinta 11 gyvenamųjų vietovių pavadinimų (3 savivaldybėse), apie 180 gatvių pavadinimų (8 savivaldybėse), Adresų registro prašymu nurodytas 7 naujai įregistruotų gyvenamųjų vietovių pavadinimų kirčiavimas, įvertinti 5 įregistruoti statinių pavadinimai. Atsakyta į gyventojų ir institucijų klausimus dėl upių, ežerų, tvenkinio, salos, atodangos ir kitų geografinių objektų pavadinimų; konsultuota dėl kitų šalių geografinių pavadinimų transkribavimo.

Išnagrinėta apie 230 klausimų dėl asmenvardžių – dėl vardo pakeitimo ir suteikimo (per 70), dėl pavardžių pakeitimo numetant arba keičiant priesagą (per 70), dėl moterų pavardžių darybos (per 50), dėl to paties asmens vardo ar (ir) pavardės tapatumo (10), kitų kalbų asmenvardžių gramatinimo, transkribavimo ir kt.

Kalbos konsultacijų banko pildymas

Kalbos konsultacijų bankas – Kalbos komisijos svetainėje skelbiama telefonu, elektroniniu paštu ir internetu gaunamų klausimų ir parengtų atsakymų duomenų bazė.

2017 m. Kalbos konsultacijų grupė Konsultacijų banką papildė 273 naujais įrašais (dabar jame per 12 500 antraštinių žodžių), redagavo, atnaujino 2242 įrašus. Konsultuotasi su Kalbos komisijos ir pakomisių nariais, aukštųjų mokyklų specialistais.

Terminų banko informacinės ir organizacinės sistemos administravimas

Lietuvos Respublikos terminų banko (LRTB) informacinės ir organizacinės sistemos administravimas pavestas Kalbos komisijos sekretoriato Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis skyriui. Per metus Lietuvos Respublikos terminų banke (<http://terminai.vlkk.lt>) paskelbtas 891 aprobuotas teisės aktuose ar kituose dokumentuose vartojamų ar teikiamų vartoti terminų straipsnis (140 terminų straipsnių rinkinių), taip pat 2 teiktini ir 1 neteiktinas teisės aktuose vartotas terminas.

Be teisės aktų terminų, 2017 m. į LRTB įtraukta 1013 teiktinų biologijos nomenklatūros lietuviškų pavadinimų, rekomenduojamų Kalbos komisijos protokolinais nutarimais: 440 augalų pavadinimų, 573 gyvūnų pavadinimai.

Bendradarbiaujant su Lietuvos standartizacijos departamentu LRTB papildytas 12 terminų standartų terminų straipsnių – iš viso paskelbti 1258 terminų straipsniai.

Dėl lėšų stokos 2017 m. LRTB nebuvo pildomas terminų žodynų duomenimis.

Iš viso 2017 m. pabaigoje LRTB sudarė 242 146 terminų straipsniai: 13 801 aprobuotas, 227 182 teiktini, 1163 neteiktini.

Siekiant užtikrinti LRTB skelbiamų duomenų (ypač aprobuotų terminų straipsnių) patikimumą, buvo nuolat bendradarbiaujama su valstybės institucijomis – terminų straipsnių teikėjomis, reaguota į gaunamas LRTB vartotojų pastabas. Pagal Krašto apsaugos ministerijos terminijos komisijos pateiktas pastabas ir pakeitimus sutvarkyta daugiau kaip 150 „NATO terminų aiškinamojo žodyno“ terminų straipsnių. Pagal pateiktas kitų valstybės institucijų terminijos komisijų, taip pat LRTB vartotojų pastabas ir siūlymus pataisyta 680 terminų straipsnių: tikslinti ir (arba) keisti terminai (prieš tai suderinus teisės aktų nustatyta tvarka), tikslintos šaltinių nuorodos, tikslintos, pildytos ir (ar) redaguotos sąvokų apibrėžtys, taisyti korektūros, kirčiavimo riktai ir kt. Institucijų terminijos komisijų nariai raštu ir žodžiu konsultuoti duomenų pateikimo į LRTB klausimais.

Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis skyriaus specialistai atliko kitus LRTB sistemos tvarkybos darbus: teikė į LRTB pateiktų 136 terminų straipsnių (21 jų rinkinio) terminologinės ekspertizės pastabas, surašė Terminologijos pakomisės posėdžių pastabas (dėl daugiau kaip 1200 terminų straipsnių), taip pat tikrino terminų straipsnių (jų rinkinių) parengimo pagal ekspertizės ir (ar) Terminologijos pakomisės posėdžių pastabas kokybę (daugiau kaip 800 terminų straipsnių).

Siekiant įgyvendinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo Nr. IX-1950 4 straipsnio pakeitimo įstatymo Nr. XIII-598 2 straipsnio 2 dalį buvo parengti ir kompetentingoms institucijoms išsiųsti derinti Lietuvos Respublikos terminų banko nuostatų ir Lietuvos Respublikos terminų banko duomenų saugos nuostatų projektai.

Kalbos normų ir kitos kalbinės informacijos skelbimas Kalbos komisijos svetainėje

Kalbos komisijos nutarimai ir rekomendacijos skelbiami svetainėje *VLKK.lt*. 2017 m. Kalbos komisijos interneto svetainė iš Seimo serverio perkelta į Informacinės visuomenės plėtros komiteto serverį.

Per metus svetainėje paskelbta 112 naujienų pranešimų.

2017 metais svetainę, *Google Analytics* duomenimis, aplankė daugiau kaip 800 tūkst. unikalių lankytojų (naujų apie 76 proc.). Peržiūrėta apie 5 mln. svetainės puslapių rodinių. Daugiausia informacijos ieškoma Kalbos konsultacijų banke. Lankomiausi skyriai – „Rašyba“, „Didžiosios klaidos“, aktualiausi nutarimai – Privalomosios ir Pasirenkamosios skyrybos taisyklės. „Naujienose“ skaitomiausi nacionalinio diktanto skyrybos ir rašybos paaiškinimai.

Pasvetainę *vardai.vlkk.lt* per metus aplankė 76 tūkst. unikalių lankytojų (naujų 13 proc.), apsilankymų – apie 90 tūkst., peržiūrėta apie 426 tūkst. svetainės puslapių rodinių. Normiškumo

požiūriu aprašytų vardų sąrašą sudaro 8708 asmenvardžiai. Pasvetaiėje per metus paskelbti 2 mokslo straipsniai, 6 lankytojų pasakojimai, 10 straipsnelių „Ar žinote, kad...“, apie 60 nuorodų į žiniasklaidos straipsnius.

Pasvetainę *pasaulio-vardai.vlkk.lt* per metus aplankė apie 12 tūkst. unikalių lankytojų (naujų 74 proc.), apsilankymų – 63 tūkst., peržiūrėta apie 330 tūkst. svetainės puslapių rodinių. Svetainės duomenų bazėje iš viso apie 180 tūkst. vietovardžių puslapių.

4. Vertina ir tvirtina norminamuosius kalbos veikalus, terminijos šaltinius, teisės aktų terminus, konsultuoja institucijas ir asmenis terminų tvarkybos klausimais

2017 m. įvyko 41 Terminologijos pakomisės posėdis. Posėdžiuose svarstyti į Lietuvos Respublikos terminų banką valstybės institucijų teikiami terminų straipsniai (1220 terminų straipsnių iš teisės aktų (daugiausia projektų)), Europos Komisijos terminologinio projekto Nr. D1-IATE-LT-19 „Tinkamiausių lietuviškų atitikmenų parinkimas 9-ajame ir 15-ajame tarptautiniuose apskaitos standartuose vartojamiems angliškiems terminams“ finansų srities terminų straipsniai (6 rinkiniai, iš viso – 180 terminų straipsnių), 4 terminų žodynai, 1 terminų standartas, biologijos lietuviškos nomenklatūros pavadinimai (1928), kiti terminologijos ir svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis klausimai.

Kalbos komisijos posėdžiuose teigiamai įvertinti 4 terminų žodynai, įvertintas ir aprobuotas 891 terminų straipsnis (140 terminų straipsnių rinkinių). Tai valstybės institucijų prižiūrimų sričių (aplinkos, energetikos, finansų, gynybos, kultūros, socialinės apsaugos ir darbo, transporto, komunikacijų, teisės, ekonomikos, sveikatos, viešojo saugumo, žemės ūkio, žuvininkystės ir maisto ir kt.) teisės aktų (dažniausiai jų projektų), kitų dokumentų terminai. Šiuos terminų straipsnius pateikė 22 valstybės institucijų terminijos komisijos (žr. 6 priedą).

Elektroniniu paštu ir telefonu suteikta apie 300 konsultacijų terminijos, svetimžodžių keitimo, žodžių reikšmių klausimais. Konsultuoti Europos Sąjungos institucijų vertėjai, redaktoriai, terminologai, taip pat Lietuvos institucijų valstybės tarnautojai ir darbuotojai, privačių įstaigų darbuotojai, fiziniai asmenys.

Žodynų rengėjai konsultuoti terminologijos, terminų žodynų rengimo klausimais.

Teisės aktų terminų derinimas vieno langelio principu

Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 7 d. nutarimą Nr. 998 „Dėl Europos Sąjungos teisės aktų projektų terminų lietuvių kalba derinimo“ koordinuotas Europos Sąjungos institucijų terminologų pateiktų teisės aktų projektų terminų lietuvių kalba derinimas su Lietuvos valstybės institucijomis vieno langelio principu. Šį darbą atliko Kalbos komisijos sekretoriato Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis skyrius.

2017 m. pabaigoje iš Europos Sąjungos institucijų lietuvių kalbos padalinių buvo gauta 13 žuvininkystės srities terminologinių užklausų. Vadovaujantis minėtu Vyriausybės nutarimu šios užklausa buvo išsiųsta pagal kompetenciją Žemės ūkio ministerijai ir valstybiniam mokslinių tyrimų institutui Gamtos tyrimų centrui.

Bendradarbiavimas su ES institucijomis terminijos klausimais

Kalbos komisija buvo viena iš 2017 m. birželio 2 d. vykusios 7-osios Lietuvių terminologijos forumo (LTF) konferencijos organizatorių (kiti organizatoriai – Europos Komisijos Vertimo raštu generalinio direktorato Lietuvių kalbos departamentas, Europos Sąjungos Tarybos generalinio sekretoriato Vertimo raštu direktorato Lietuvių kalbos skyrius ir Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija). Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis skyriaus vedėja A. Ivanauskienė atliko organizacinius darbus, šio skyriaus vyr. specialistas A. Umbrasas plenariniame posėdyje perskaitė pranešimą „Lietuvių teisės terminijos istorijos apžvalga“, taip pat buvo vienas iš pranešėjų konferencijos artelės „Lietuvių teisės terminijos dabartis ir ateitis“ diskusijose.

5. Rūpinasi lietuvių kalbos diegimu į informacines technologijas

2017 m. kovo 27–29 d. Kalbos komisijos pirmininkė Daiva Vaišnienė dalyvavo 4-ajame Europos kalbų išteklių tarybos susitikime Berlyne. Tarybos nariai aptarė Europos kalbų išteklių konsorciumo veiklos rezultatus, išklausė ataskaitą apie seminarus valstybės institucijų, kaupiančių kalbos išteklius, atstovams (skaitmeninius išteklius ketinama pritaikyti mašininio vertimo įrankiams, kurie bus diegiami į tarpvalstybines elektronines paslaugas, skleidžiami valstybių institucijose).

Kalbos komisija surinko duomenis apie skaitmeninių vertimo išteklių tvarkymą, kaupimą ir saugojimą Lietuvos Respublikos valstybės institucijose. Konstatuota, kad institucijose sukurto arba vertimo paslaugų pirkimo būdu įsigyto produkto (teksto) tvarkymas ir saugojimas nėra reglamentuotas jokiais teisės aktais, jiems taikomos bendros dokumentų tvarkymo ir apskaitos taisyklės, vertimų kokybės patikra nepakankama. Vertimų tekstai kaupiami bendrose dokumentų valdymo sistemose arba saugomi vertimo paslaugas užsakiusių padalinių ar darbuotojų, vertimo atminčių iš vertimo paslaugų teikėjų nėra reikalaujama. Tik Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija duomenis tvarko pagal Vertimų atlikimo Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijoje tvarkos aprašą (patvirtintą Seimo kanclerio įsakymu). Atsižvelgiant į surinktus duomenis Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir Susisiekimo ministerijai pasiūlyta į Skaitmeninės darbotvarkės programą įtraukti priemones, skirtas vertimo išteklių tvarkymui koordinuoti, pvz., sukurti centralizuotą vertimo išteklių kaupimą ir saugojimą, lygiagrečiuosius tekstynus, atviros prieigos galimybę ir pan.

Kalbos technologijų pakomisė (1 posėdyje) svarstė atnaujinamos Informacinės visuomenės plėtros 2014–2020 metų programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ III tikslo 2 uždavinio ir vertinimo kriterijų aprašymą.

D. Vaišnienė dalyvavo keturiuose Skaitmeninės darbotvarkės tarybos posėdžiuose.

Skaitmeninės darbotvarkės tarybos lietuvių kalbos diegimo informacinėse technologijose priemonės buvo aptartos pasitarime su Vyriausybės kanclere M. Dargužaitė.

6. Skelbia rekomendacijas dėl svetimžodžių atitikmenų, rūpinasi kalbos paveldu – tarmių ir etninių vietovardžių išsaugojimu, raštijos paminklų publikavimu ir kt.

Tęsti svetimžodžių atitikmenų skelbimo visuomenei darbai. Svetimžodžių atitikmenų sąrašas papildytas 22 žodžiais – aktualiais vartosenai skoliniais iš anglų, ispanų, italų, prancūzų kalbų, daugiausia kulinarijos srities pavadinimais (protokolinis nutarimas Nr. PN-18), kelios dešimtys naujų svetimžodžių atitikmenų pateikta Konsultacijų banke.

Parengti ir Lietuvos Respublikos terminų banke, taip pat VLKK interneto svetainėje paskelbti 4 biologijos nomenklatūros sąrašai (protokoliniai nutarimai Nr. PN-1, Nr. PN-9, Nr. PN-10 ir Nr. PN-17) – iš viso 1203 augalų ir gyvūnų pavadinimai lietuvių kalba.

Paremtas Klaipėdos universiteto vykdytas tarmių ir kalbų kontaktų tyrimo projektas – parengta mokslo studija „Paribio šnektų kalbinė situacija XXI a.: teritoriniai ir lingvistiniai pokyčiai“. Remti Vilniaus universiteto atlikti XX a. 6–8 deš. tarmių garso įrašų skaitmeninimo ir jų publikavimo „Lietuvių kalbos duomenų bazėje“ darbai.

Gruodžio 16 d. Tarptautinėje istorijos paveldo konferencijoje Punske Programų skyriaus vedėja V. Ragaišienė skaitė pranešimą apie vaizdingąją Punsko ir Seinų leksiką.

7. Rūpinasi kalbos būkle švietimo įstaigose, visuomenės informavimo priemonėse, leidyboje, mokslo veikloje, viešajame gyvenime ir kitose srityse

Vadovėlių kalbos taisyklingumo vertinimas

Vadovėlių vertinimo pakomisė (8 posėdžiai) apsvaustė 21 bendrojo lavinimo dalykų vadovėlių (kai kurie vadovėliai kelių dalių – iš viso apsvaustytos 44 vadovėlių rankraščių knygos).

Kalbos taisyklingumą patvirtinanti žyma iš karto suteikta 16 knygų, 28 knygos – perleidžiamų vadovėlių rankraščiai, dėl jų teiktos tik pastabos.

Nuo 2015 m. Kalbos komisijos Vadovėlių vertinimo pakomisė vertina ir aukštųjų mokyklų vadovėlių rankraščių kalbą (aukštosios mokyklos ir leidyklos vadovėlių rankraščius Kalbos komisijai teikia savo nuožiūra). 2017 m. įvertinta 6 aukštųjų mokyklų vadovėlių rankraščių kalba: 4 vadovėlių kalba neatitiko taisyklingumo reikalavimų, 2 vadovėlių kalba juos atitiko iš dalies.

Sutvarkytos 28 vadovėlių kalbos recenzijos, parengti 28 raštai dėl vertinimo išvadų.

Studijų ir mokslo kalbos dalykai

2017 m. Kalbos komisija surengė 12 bendrinės lietuvių kalbos įgūdžių tobulinimo seminarų (12-oje aukštųjų mokyklų) dėstytojams ir doktorantams, mokslo žurnalų, vadovėlių ir kitų priemonių rengėjams.

Sekretoriato darbuotojai šiuose seminaruose perskaitė 4 pranešimus.

Gegužės 12 d. seminare Vytauto Didžiojo universitete Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis sk. vedėja A. Ivanauskienė perskaitė pranešimą „Informacinių technologijų ir kompiuterijos terminija. Žodynai, vartosenos pokyčiai ir naujovės“, Bendrojo sk. vedėja A. Dvylytė – pranešimą „Autentiškų asmenvardžių gramatinimas“, Bendrojo sk. Kalbos konsultacijų grupės vadovė S. Sereikienė – pranešimą „Juridinių asmenų pavadinimų vertinimas, vartosenos ir dažniausios klaidos“.

Lapkričio 29 d. seminare Šiaulių universitete vyr. specialistas A. Umbrasas perskaitė pranešimą „Terminų apibrėžtys“.

Surengti 2 seminarai „Aktualieji mokslo darbų redagavimo klausimai“ (balandžio 20 d. ir lapkričio 17 d.) mokslo žurnalų, vadovėlių ir kitų priemonių redaktoriams ir vertėjams. Seminaruose pranešimus skaitė Kalbos komisijos nariai, taip pat sekretoriato darbuotojai: vyr. specialistė A. Marcinkevičienė perskaitė pranešimą „Apie biologijos nomenklatūros tvarkybą“, vyr. specialistė G. Kazlauskaitė – pranešimą „Apie biologijos nomenklatūros tvarkybą: nomenklatūrinių pavadinimų semantika ir gramatika“.

Lapkričio 24 d. Vilniaus Gedimino technikos universitete surengtoje konferencijoje „Specialybės kalbos studijos bendroje Europos aukštojo mokslo erdvėje: teorija ir praktika“ V. Ragaišienė skaitė pranešimą apie mokslo kalbos (aukštųjų mokyklų baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų ir vadovėlių) tyrimo rezultatus.

Kalbos komisijos specialistai kalbiškai įvertino 2016 m. darbus, pateiktus jaunųjų mokslininkų ir doktorantų bei aukštųjų mokyklų studentų mokslinių darbų konkursui. Išrinkti du taisyklingiausia ir stilingiausia kalba parašyti moksliniai darbai: Jurgitos Ivanauskaitės daktaro disertacija „Istoriografinė metafikcija šiuolaikiniame lietuvių ir suomių istoriniame romane“ (Lietuvos edukologijos universitetas), Astos Mažeikienės mokslinis darbas „Antioksidantų karotenoidų tyrimas ir vertinimas lietuvių populiacijoje, jų svarba širdies ir kraujagyslių ligų etiopatogenezeje“ (Vilniaus universitetas), autorėms įteikti Kalbos komisijos apdovanojimai.

Įvertinta TV laidos „Mokslo sriuba“ ir tinklaraščio „Konstanta 42“ kūrėjų rengiamo Mokslo populiarinimo rašinių konkurso darbų kalba. Už sklandžią ir taisyklingiausią mokslo populiarinimo darbo „Kas yra laikas?“ kalbą Kalbos komisija apdovanojo Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnazijos vienuoliktokę Gabrielę Kalantaite.

Kalbos konsultacijos internetu ir telefonu

2017 m. suteikta 38 700 kalbos konsultacijų, iš jų internetu 14 700, telefonu 24 780.

VĮ Registrų centrui per specialią elektroninę sistemą suteiktos 21 166 konsultacijos dėl juridinių asmenų pavadinimų atitikties lietuvių bendrinės kalbos normoms (Kalbos komisijos konsultantai VĮ Registrų centrui teikia konsultacijas dėl juridinių asmenų pavadinimų atitikties lietuvių bendrinės kalbos normoms nuo 2013 m. gegužės 1 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybei

2012 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 1452 patvirtinus Juridinių asmenų registro nuostatų pakeitimus).

Per dieną konsultantai atsako maždaug į 200 klausimų.

Internetiniame Kalbos konsultacijų banke per metus lankytasi daugiau nei 1 mln. 200 tūkst. kartų. Daugiausia domėtasi ir ieškota informacijos leksikos (41 proc.) ir sintaksės (29 proc.) klausimais, lankytojams aktualūs rašybos dalykai (14 proc. visų klausimų). Daug klausta dėl svetimvardžių (tiek vietovardžių, tiek asmenvardžių) gramatinimo ir adaptavimo. Nemažai teirautasi skyrybos dalykų (12 proc.), žodžių darybos ir morfologijos (3 proc.). Išankstinės konsultacijos dėl juridinių asmenų pavadinimų sudaro apie 7 proc. visų telefonu ir internetu teikiamų konsultacijų (paprastai kreipiamasi telefonu prieš teikiant pavadinimą VĮ Registrų centrui).

Iš 2017 m. Kalbos komisijai Registrų centro pateiktų vertinti juridinių asmenų pavadinimų 60 proc. pavadinimų buvo įvertinti kaip atitinkantys lietuvių bendrinės kalbos normas. 16 proc. pavadinimų neigiamai įvertinta dėl formalių rašybos taisyklių nesilaikymo (pavadinimai parašyti didžiosiomis raidėmis, tiesioginės reikšmės pavadinimai išskirti kabutėmis, simboliniai neišskirti ir pan.). Tinkamai užrašyti tokie pavadinimai paprastai teikiami registruoti iš naujo ir įvertinami teigiamai. 13 proc. netinkamų pavadinimų sudarė ne lietuvių kalbos arba netinkamai sudaryti dirbtiniai žodžiai, 11 proc. atmesta dėl kitų priežasčių (pavadinimą sudarantys žodžiai nesusieti tarpusavyje, pavartoti nenorminiai žodžiai, santrumpos ir pan.).

Svetainėje parengta 12 išsamių pranešimų, pristatančių kiekvieno mėnesio juridinių asmenų pavadinimų vertinimo rezultatus: statistiką, neigiamo vertinimo priežastis, tinkamų ir netinkamų pavadinimų pavyzdžius ir pan.

Visuomenės kalbiniam švietimui skirtos priemonės

Sausio 20 d. Valstybinė lietuvių kalbos komisija drauge su Vilniaus universiteto Užsienio kalbų institutu ir Lietuvos kalbų pedagogų asociacija surengė apskritojo stalo diskusiją „Kalbų politika aukštojoje mokykloje: tikslai, poreikis, nauda“. Diskutuota apie kalbų politiką ir nuostatas Lietuvos aukštosiose mokyklose, akademinės lietuvių kalbos kūrimą, tvarumą ir perspektyvą, aptarta akademinės lietuvių kalbos kokybė, lietuvių ir kitų kalbų santykis aukštojoje mokykloje, akademinės bendruomenės požiūris į profesinės terminijos kūrimą.

Kalbos komisijos iniciatyva vasario 16 – kovo 11 d. surengtos antrosios Lietuvių kalbos dienos. 56 savivaldybėse, daugumoje Lietuvos aukštųjų mokyklų, muziejų, 10 užsienio valstybių lietuvių bendruomenių įvyko apie 2100 renginių, skirtų lietuvių kalbos sklaidai šalyje ir užsienyje, kalbos prestižui didinti.

Kovo 2 d. Mokslų akademijos salėje iškilmingai įteikti Kalbos komisijos apdovanojimai už reikšmingus darbus lietuviškos terminijos kūrimo, mokslo kalbos puoselėjimo ir visuomenės kalbinio švietimo srityse. Už lietuviškos kompiuterijos srities terminijos kūrimą, terminų žodynų rengimą skulptūrele „Sraigė“ ir diplomais apdovanoti prof. dr. Valentina Dagienė, doc. dr. Gintautas Grigas, dr. Tatjana Jevsikova, už mokslinių ir taikomųjų kalbotyros darbų redagavimą – redaktorė Aldona Kaluinienė, už ilgametį Nacionalinio diktanto konkurso organizavimą ir koordinavimą – Vytautė Šmaižytė.

Kovo 4 d. Gardino Joachimo Karskio mokslinėje bibliotekoje vyko Martynui Mažvydui skirtas Lietuvių kalbos dienų renginys – pokalbis apie Martyno Mažvydo asmenybę ir istorinę epochą, lituanistinės mokyklos mokinių surengtas dailiausias konkurso darbus, apdovanojo nugalėtojus.

Kovo 7 d. Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos ir Lietuvių kalbos draugijos Panevėžio skyriaus surengtoje diskusijoje „Gimtoji kalba gairė, vienija, stiprina“ D. Vaišnienė skaitė pranešimą „Lietuvių kalbos politika: mitai ir tikrovė“, svarstė svetimžodžių vartojimo, kalbos norminimo bei mokymo klausimus.

Kovo 10 d. Telšių rajono savivaldybės Karolinos Pranauskaitės viešojoje bibliotekoje surengtame susitikime su rajono institucijų atstovais, Žemaičių kultūros draugijos nariais

D. Vaišnienė aptarė valstybinės kalbos vartojimo ir mokymo problemas, bendrinės kalbos ir tarmių santykį.

Kovo 13 d. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje suorganizuotas baigiamasis Lietuvių kalbos dienų renginys. Apdovanoti aktyviausi Lietuvių kalbos dienų organizatoriai ir dalyviai.

Kalbos komisija dalyvavo kuriant Lietuvių kalbos kultūros metų minėjimo planą, organizavo renginius ir juose dalyvavo.

2017 m. vasario 20 d. Kalbos komisija kartu su Lietuvos Respublikos kultūros ministerija ir Lietuvos nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka surengė apskritojo stalo pokalbį „Kalba kultūroje: gniaužiama ar kuriama?“, skirtą Lietuvių kalbos kultūros metams.

Lapkričio 10 d. Kalbos komisija kartu su Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo ir mokslo komitetu, Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija Seime surengė tarptautinę konferenciją „Kalbos, kultūros ir švietimo politika: sąveika ir sankirtos“. Konferencijoje aptarti bendrieji kultūros, švietimo ir kalbos politikos tikslai, požiūrių į kultūros, mokslo ir švietimo kalbą įvairovę, kalbos planavimo ir sklaidos ypatumai ne tik Lietuvoje, bet ir Latvijoje, Lenkijoje, Prancūzijoje.

Lapkričio 16 d. Kauno rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje Garliavoje vykusiame Lietuvių kalbos kultūros metams skirtame renginyje – Kauno rajono lituanistų sambūryje – D. Vaišnienė skaitė pranešimą „Kalbos politika ir švietimas: kas moko lietuvių kalbos?“

Vasario 21 d. Mykolo Romerio universitete (šio universiteto Humanitarinių mokslų instituto kvietimu) vyr. specialistas Alvydas Umbrasas skaitė viešą paskaitą „Lietuviška teisės terminija“.

Balandžio 20 d. D. Vaišnienė dalyvavo Europos nacionalinių kalbos institucijų federacijos (EFNIL) pradėto įgyvendinti tarptautinio projekto ELIPS darbo grupės susitikime. Projekto tikslas – ištirti viešojo administravimo ir teisėkūros kalbos ir terminijos vartojimą Europos valstybėse, parengti bendras viešojo sektoriaus kalbos rekomendacijas.

Gegužės 18 d. Lietuvos mokslų akademijos didžiojoje salėje vykusiame viename iš „Poezijos pavasario“ renginių „Po lietuvių kalbos ir kultūros skėčiu“ užsieniečiai deklamavo lietuvių poetų eiles, dainavo lietuviškas dainas. Baltijos ir Turkijos kultūros akademijos su partneriais vykdomo projekto tikslas – atkreipti dėmesį į kalbos vaidmenį kultūroje, skatinti mokytis lietuvių kalbos, pažinti lietuvių kultūrą per literatūrą ir ją skleisti. D. Vaišnienė pasveikino renginio dalyvius, linkėjo dalytis kalba ir kultūra, gebėti susikalbėti ir suprasti vieniems kitus.

Lapkričio 24 d. Teisingumo ministerijos surengtame seminare teisės aktų terminijos tvarkymo klausimais A. Ivanauskienė perskaitė pranešimą „Teisės aktų terminijos tvarkymo galimybės ir problemos. Lietuvos Respublikos terminų bankas“, A. Umbrasas – pranešimą „Teisės aktų terminų apibrėžtys“.

Gruodžio 1 d. Europos Komisijos Vertimo raštu generalinio direktorato Vilniuje organizuotame Lietuvių terminologijos forumo seminare „Asmens duomenų apsaugos ir kibernetinio saugumo terminija ES teisės aktuose“ A. Umbrasas perskaitė pranešimą „Teisės aktų terminų apibrėžtys: kalba ir logika“.

Gruodžio 5 ir 12 d. vykusio Europos studentų teisininkų asociacijos Lietuvos nacionalinės grupės organizuoto konkurso „Geriausia advokato kalba 2017“ komisijoje, vertinusioje dalyvių teisinės žinias ir viešo kalbėjimo įgūdžius, dalyvavo A. Dvylytė.

Dešimtą kartą surengtas Nacionalinio diktanto konkursas. Pirmo etapo diktantą Lietuvoje ir užsienyje rašė daugiau nei 33 tūkstančiai žmonių, diktantas rašytas visose Lietuvos savivaldybėse, mokyklose, Vilniaus knygų mugėje ir Lietuvos ambasadose užsienyje. Konkurso rengia VšĮ Pilietinės minties institutas, Kalbos komisija yra viena iš jo partnerių. Konkurso rengėjai konsultuoti diktanto organizavimo, vertinimo, informacinių tekstų kūrimo klausimais. Sekretoriato darbuotojai parengė ir svetainėje paskelbė diktantų rašybos ir skyrybos ypatumų paaiškinimus.

Surengtas jubiliejinis 10-asis nacionalinis moksleivių konkursas „Švari kalba – švari galva“. Konkurso, kuriame dalyvavo per 15 tūkst. iš daugiau kaip pusės tūkstančio mokyklų 5–10 klasių

moksleivių, organizavo Švietimo ir mokslo ministerija, Valstybinė lietuvių kalbos komisija, kalbinių technologijų įmonė „Tilde IT“, Strateginių komunikacijų centras.

Kalbos komisijos užsakymu paskelbti 187 teminiai spaudos leidinių puslapiai (žurnale „Gimtoji kalba“), finansuotos 188 televizijos laidos (žr. 1 priedą).

Viešosioms bibliotekoms nupirkti ir nemokamai perduoti 142 lituanistiniai leidiniai.

Kalbos komisijos vadovai ir darbuotojai įvairius kalbos klausimus komentavo dienraštyje „Lietuvos žinios“, LRT ir kt. žiniasklaidos priemonėse.

8. Bendradarbiauja su Kalbos inspekcija ir kalbos tvarkytojais, teikia konsultacijas kalbos vartosenos ir kalbos politikos klausimais

Kalbos inspekcijai persiūsti nagrinėti 4 raštai ir 30 elektroninių laiškų apie galimai netaisyklingo kalbos vartojimo atvejus.

Apsvarstyta 2016 m. Kalbos inspekcijos veiklos ataskaita.

D. Vaišnienė lankėsi Telšių, Panevėžio rajonų savivaldybėse, A. Antanaitis su Kalbos inspekcijos viršininku D. Smalinsku – Alytaus, Varėnos savivaldybėse, su savivaldybių vadovais ir kalbos tvarkytojais aptarti valstybinės kalbos priežiūros klausimai.

Palaikomi ryšiai su savivaldybių kalbos tvarkytojais, jiems teikiamos konsultacijos telefonu ir el. paštu.

9. Įgyvendina kitas teisės aktų nustatytas funkcijas

Apylinkės teismams ir Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui pateikta 12 išvadų dėl asmenvardžių, kuriuose yra nelietuviškų raidžių, rašymo su užsieniečiais santuoką sudariusių asmenų santuokos liudijimuose, tokių asmenų vaikų gimimo liudijimuose ir pasuose. Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui pateikta išvada dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo išvados dėl Vyriausybės atstovo Vilniaus apskrityje tarnybos prašymo įpareigoti Vilniaus miesto savivaldybės administraciją pašalinti Valstybinės kalbos įstatymo neatitinkančias gatvių pavadinimų lenteles.

Tautinių mažumų departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateikta duomenų ketvirtam pranešimui apie Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įgyvendinimą Lietuvos Respublikoje.

Surinkta informacija ir užpildytas Europos nacionalinių kalbų institucijų federacijos (EFNIL) Europos kalbų stebėsenos klausimynas (*the European Language Monitor (ELM) questionnaire*).

Gegužės 15–17 dienomis D. Vaišnienė dalyvavo Tarptautinėje jubiliejinėje Bulgarijos kalbos instituto konferencijoje, skirtoje 75-osioms instituto įkūrimo metinėms (Sofijoje). Konferencijoje D. Vaišnienė skaitė pranešimą „Kalbos politikos ir švietimo sąveika Lietuvoje“, susitiko su bulgarijos kalbos politikos formuotojais – pristatė Lietuvos patirtį diegiant lietuvių kalbą informacinėse technologijose, koordinuojant teisės aktų ir įvairių mokslo sričių terminijos kūrimą ir sklaidą.

Kalbos komisijos 2017 metų strateginiame plane numatyti darbai atlikti, planuoti rezultatai pasiekti. Svarbiausi veiksniai, padėję įgyvendinti užsibrėžtus uždavinius, buvo šie: racionalus žmogiškųjų išteklių ir asignavimų naudojimas, ilgametis norminamosios veiklos įdirbis, glaudus bendradarbiavimas su kitomis valstybės institucijomis ir įvairių sričių specialistais.

Komisijos pirmininkas

Audrys Antanaitis